

ביתן ארץ בתורה

(א) א"ר ר' ע"כ (ב"ב ק"ו)

תניא ר' יוסי אומר יהאחין שחלקו
כיון שעלה גורל לאחד מהן קט כולם מ"ט
אמר ר' אלעזר בתחלת ארץ ישראל מה
תחלה בגורל אף כאן בגורל אי מה להלן
בקלפי ואורים ותומים אף כאן בקלפי ואורים
ותומים אמר רב אשי בההוא הנאה דקא
צייחי להודי גמרי ומקטו להודי: איחמר
אשני ארזין שחלקו ובא להן אח ממדינת הים
רב אמר יבטלה מחלוקת ושמואל אמר
מקמיצין אמר ליה רבא לרב נחמן לרב דאמר
בטלה מחלוקת אלמא הדר דינא

(א) א"ר ר' ע"כ (ב"ב ק"ו) ונ"ל פ"ה
ב"ב ק"ו ח"א (א"ר ר' ע"כ) ח"א ח"א ח"א ח"א
(ב) א"ר ר' ע"כ (ב"ב ק"ו) ח"א ח"א ח"א ח"א
(ג) א"ר ר' ע"כ (ב"ב ק"ו) ח"א ח"א ח"א ח"א
(ד) א"ר ר' ע"כ (ב"ב ק"ו) ח"א ח"א ח"א ח"א
(ה) א"ר ר' ע"כ (ב"ב ק"ו) ח"א ח"א ח"א ח"א
(ו) א"ר ר' ע"כ (ב"ב ק"ו) ח"א ח"א ח"א ח"א

(פ"ה) א"ר ר' ע"כ

מ"ט - במאי קטו הרי לא נפל גורל
ולא החזיקו כל אחד בשט עדיין דאי אחזקו מאי למימרא: בקלפי
ואורים ותומים כדאמרין ביש טחלין (לקמן דף קכג) אלעזר מלובש
אורים ותומים ויהאטע וכל ישראל עומדין לפניו קלפי של שבטים וקלפי
של תחומין מונחין לפניו והיה מטין ברות הקודש ט' אמר רב אשי
לעולם כחחלת, ארץ ישראל קונה גורל ודקשיא לך אי מה להלן
ט' היינו טעמא דלא לריך כולי האי משום דגמרי בלבב שלם ומקטו למי ציעלה הע"ל מיד מהני גמר דעתס עם הגורל כאורים ותומים
דמהני אפיט היכא דלא גמרי ומקטו דבהאיא הגאה דלייתי להודי ונשמעין זה לזה לחטק בגורל כדי שישול כל אחד חלקו בפני עצמו דאיין
חפלים עוד בשותפות הלכך אין רועין שיהא עוד עכוב בדבר וגמרו ומקטו להודי כן זקוקי אפי לפרש שהרי אין כתוב בספרים אלא אמר
רב אשי הלכך לא בא לכתור טעמו של ר' אלעזר אלא להרעו: שני אסין שחלקו - קרקעות: בטלה מחלוקת - ויחלקו לכתחלה בשלשה
חלקים ובגורל דנהי נמי דנפל גורל לאחד מהן קטו כולן הני מיילי היכא דחלקו כדאפי אכל היכא דכל אחד נטל יותר מחלקו חלוקה בטעות
הוא והדרא: מקמיצין - נטל כל אחד שליט מחלקו וטחנין לזה כגון שירשו שש שדות ונטלו זה שלם וזה שלם וזה לוקח את זה טחן לו
שדה אחת וזה טחן לו שדה אחת הרי לכל אחד שני שדות והגם שנים: סדר דינא - כלומר חזרת החלוקה בשביל שנטלו חלקם שלא
מדעת אף השלישי:

ב"ב ק"ו ח"א ח"א ח"א ח"א

סימן קעה סעיף ג' א. בטלה החלוקה. עיין בתשובת חות יאיר סימן
ס"א במעשה שהטילו י"ב אנשים גורל על כוס כסף, ונתן כל אחד א'
ר"ט, וזה מעשה הגורל, מניחים י"ב פתקים שכתוב על כל אחד שם
אחד מהם לקלפי אחת, ובקלפי השניה מניחים י"א פתקים חלק ופתק
אחד שכתוב עליו מו"ט, ותינוק לוקח אחד מקלפי זו ואחד מקלפי זו,
ועם מי שיצא מו"ט זכה בכוס, ואירע שיצא מו"ט בהעלאה שניה, והיה
פלא שיצא מהו, ובדק אחד מהם וראה כי היו רק י" פתקים חלקים,

ועל שנים היה כתוב מו"ט. והשיב דזה פשוט שבטל הגורל, דקיי"ל כרב דאמר בטלה מחלוקת בבא להם אח ממדינת הים, במס' ב"ב דף ק"ו
[עיין ובחור"מ סימן קע"ה. וחזרו להטיל גורל מחדש, וזכה אחד מהם בהעלאה ששית, ואחד מן הנשארים בקלפי לפי תומו פתח פתקים הכרוכים
הנשארים, וראה שחטו שם אחד מנותני מעות, שלא נורקו לתוך הקלפי רק י"א פתקי אנשים, ואמרו בני חבורה לבטל גם פייס זה, וזה שזכה טען
נגדם דאיין טעם לתלונתם, דאדרבה עיי גרעון שם אחד מהם היו קרובים לשכר, ואודות זה שהיה חסר ביקש לפשר עמו. והוא ז"ל השיב דגם בזה
בטל הגורל, שהרי חזינן גבי שני אחים שחלקו ואח"כ בא להם אח ממדינת הים, שאפילו היו להם ג' שדות שוות בערך, ונטל אחד מהם שדה
ומחצה, ואחר שבא להם אח ניטו וכתבו ג' פתקים ורשמו עליהם ג' שדות ולקח האח השלישי פתק אחד ועלה בידו שדה שחלקו ונתרצה אח

השלישי בו, מ"מ יכול כל אחד משני האחים לבטל גורל הראשון
לגמרי, כמ"ש בשו"ע שם, אע"פ שאין שום טעם וסברא מצד השכל
לערער שום אחד מהם, מ"מ גורל הנעשה שלא כהוגן בטל, מכ"ש אם
הטעות במעשה הגורל בעצמו כו'. וגדולה מו"נ"ל, אם הערים אדם
והטיל לקלפי ב' פתקים ששמו כתוב עליו, וזכה אחר בפתק מו"ט,
ואח"כ נתגלה הרבר, יכולים האחרים לבטל הגורל, ואפילו הוא עצמו,
ע"ש. וכן פסק בתשובת ושכ הכהן סי' ע"ג בעובדא כיוצא בו,

ב"ב ק"ו ח"א ח"א ח"א ח"א

ב. מיהו הרא"ש כתב כו'. עיין בתשובת שכות יעקב ח"ג סי' (קס"ג) [קס"ב], בשותפים שעשו גורל באופן זה, מי שעלה ראשון
חזר איזה חלק שירצה ואחריו השני ואחריו השלישי, ועתה אחר הגורל רוצין לחזור. וכתב דבזה לכונ"ע יכולין לחזור, דאפילו להרמב"ם נ"כ
שכנים הי"אן וסיעתו דסבירא להו דגורל קונה לגמרי, מ"מ צריך דוקא גורל כמו שהיה בארץ ישראל, תחום פלוני ופלוני עולה עמו, וכן מבואר

מפירושו רשב"ם [ב"ב ק"ו ע"ב ד"ה האחין] והר"ן [נ"י ב"ב ג' ע"ב מפני הרי"ף]
והר"י בן מגאש בחידושיו [שם ד"ה כיון], ומה"ט לא קאמר הש"ס ב"ב
ק"ו ע"ב אלא אמר רב אשי כו', אבל גורל זה מי שעלה ראשון יכרר
מה שירצה, אין כאן בירור וקניה כלל, ודאי כל אחד יכול לחזור, ע"ש:

ב' האם חלקו בגורל לאחר שעלה הגורל לאחד מהם ד' נתקיימה החלוקה לכולם. הגה מיהו ה' הרא"ש כתב דאין הגורל קונה ד' רק מזכר החלקים ואם החזיק

אחד בחלקו החלוקה קיימת' ועיין לעיל סימן קנ"ז

הלכות שנים

פ"ב הי"א האמין שחלקו ועשו ביניהם גורל כיון שכל גורל לאחד מהם קנו כולם בהנ"ה שנתים להם ששמו זמ"ז לדבר שהסכימו עליו נזכר כל אחד מהם ומקנה לחבירו ע"ל, ובהשגות ז"ל לא נמחוורו דבריו ע"ל, ולמאורה דברי הראב"ד תמוהים, דברי דברי הרמב"ם הם סוגיא מפורשת בב"ב דף ק"ז דאיחא שם הניח ר"א האמין שחלקו כיון שעלה גורל לאחד מהם קנו כולם, ומסיק שם רב אשי בהכ"ה הגאה דקא ליימי להדרי נחרי ומקנו להדרי, ואין בזה שום פלוגתא בנח"ו, והרי זהו ממש דברי הרמב"ם, וכבר עמד ע"ז המ"מ שם

ועל כן נראה, שהשגת הראב"ד היא עמ"ש כ' הנזכר בלשוננו בהנחה שנתים להפ" ששמו זמ"ז לדבר שהסכימו עליו וכו', ע"ז הוא שהשיג הראב"ד, גורל לא מקרי דבר שהסכימו עליו לבד, כי אם דבר המועיל מדינא, וכמש"כ דעל מעשה החלוקה הרי ילפינן מחללת א"י גורל מהני מדינא, וזו היא כוונת ההשגה, אבל אה"כ דנפקר הדין גם הראב"ד ס"ל גורל מהני, ולדעת הרמב"ם ז"ל, או דמ"ל ג"כ הכי גורל מהני מדינא, והא דנקט בלשוננו לדבר שהסכימו עליו, הוא משום דהקנין דנחרי ומקנו להדרי נעשה ע"ז שהסכימו לעשות החלוקה בגורל, או דהרמב"ם סובר כהגירסא דגרסינן אלא אחר ר"א, ולפ"ז לפי המסקנא בהלכות גורל לא מהני מדינא, ואינו רק דבר שהסכימו עליו. והנה לפ"ה דגרסינן אלא אר"א, הרי יש לפרש בפשיטות, דהא דפריך הגמ' אי מה החס בקלפי ואורים ומומים, פירושו הוא דבלא קלפי ואורים לא מיחשב גורל כלל, ומש"ה הוא דגרסינן אלא, ולא קיימא הילפותא מחלוקת א"י במסקנא. ולפ"ז י"ל דהראב"ד לטעמיה אזיל דמכחך בש"מ בב"ב דף קכ"א דעמו שם דבחלוקת א"י גופה חלוקת נחלה של כל שבט בפ"ע למשפחותיו היתה עפ"י גורל לבד בלא אורים, וא"כ הרי מוכח דגם בלא אורים חשוב ג"כ גורל, ועל כן מפרש דפרכת הגמ' אי מה להקן בקלפי ואורים אף כאן בקלפי ואורים, ר"ל דחסר פדין קנין, אבל הגורל חשוב גורל כהלכתו, וע"כ לא גרס אלא אר"א, וכמש"כ,

בעד כרטיס/הגורל, וגם המעשר שצריך ליתן מריוח זה לצדקה דלא גרע משאר ריוח ויתן זה למוסד זה. ולא מובן מה שנכתב בהשאלה אם רשאים מטעם טוה"י דבעלים, או גם אלו המעשים לצדקה אף דלא שייך להם טוה"י, דמכסף שכבר נקבע עלייה שם איזו צדקה אינו יכול לשנות לצדקה אחרת גם הבעלים ורק במעות מעשר אף שהופרש ליקח משם לכל צדקה שיוזמן לו יכול לקנות כרטיס מהגורל שאין לה שיוי, וממילא לא שייך למי שמונח בידו מעות צדקה ליקח מהן כרטיס הגרלה אף שמעות הצדקה הם של אותו המוסד, ולא מובן מה שנכתב בהשאלה כיון דהצדקה אינה מפסדת דאף ליתן לאותה הצדקה אינו יכול ליתן מכספם, ואם יש בזה איוו כוונה לשאלה אחרת יכתבו מה כוונתם ונעיי.

אפשר שיהיו אף עשרת אלפים וגם כמה עשרות אלפים לא שייך לשום שיוי ספק כזה שא"כ אין לספק בזה שום שיוי, שלכן אם הוא הגרלה דיש לה שיוי וקנין אף אינשי שאין בכוונתם לצדקה צריך שיקנה מעות שלו, ואם הוא הגרלה דאין לה שיוי הרי כל מה שלוקח הוא לנתינתו צדקה ויכול ליקח זה ממעות מעשר, ואם נודמן לאחר שגורלו הרויח מעצם הדין שלו דהא כיון שאין להספק ענין שיוי הוא בהכרח מה שעושין כן הוא למתנה לאחד מהנותנין משום הרויח לקנות כרטיס הגרלה לצדקה שעי"ז הדרך שמוכרין הרבה יותר ונתקבץ לצדקה הרבה יותר מכפי שמבקשין שיתנו צדקה ואיכא רוחא לצדקה עי"ז שלכן ידוע ביד הגבאים ליתן מתנה זו, אבל מ"מ מן הא"י שבאם גורלו הרויח יחזיר למעשר הדמים ששילם

והא דהגרלה דנעשית ממוסד איזו צדקה אם רשאים לקנות כרטיסי הגרלה מכספי מעשר, הנה בעצם תלוי איזה מין הגרלה הוא אם יש לזה שיוי ממון או אין להם שום שיוי, היינו דהגרלה שיש לה קצבה להכרטיסים כגון שלהרויח אלף דאלאר עושין למשל רק חמשת אלפים כרטיסים שנמצא שהוא ספק ידוע דאחד מחמשת אלפים ירויח ושייך לשום כמה שזה ספק זה דאחד מחמשת אלפים ירויח סך אלף דאלאר והוא דמצינו בגמ' (מכות ג' ע"א) מכירה דטובת הנאה בכתובה שנישום לפי סך הכתובה ואיכות הספק דמיתה וגירושין שתלוי בכריאות הבעל האשה ובאופן חיהם אם בשלום גמור או כשאיכא לפעמים קטטה ואם יש נכסים להבעל, וכן כל מכירת שטר שלבד ענין המתנת הזמן איכא ספק קצת לפי מצב הלוח בנכס"ם ולפי נאמנותו, וכן הוא שייך שומא לשיוי שומת ספק זה בקטנו וגדלו, ואיכא הגרלה דאין לה קצבה כגון שמוסד הצדקה מוכרת כרטיסים בלא מספר ומוכרים כפי שיוכלו למכור משך זמן גדול

משה פיינשטיין